KAYE DEMETZ: UMORUL ÎN APĂRAREA VIRTUȚII

Autor: Dominik Raul Schausz | 18 aprilie 2022



Un articol scris de Kaye DeMetz pentru First Things

Articol original: Humor in Defense of Virtue

Hrosvita de Gandersheim și-a scris cele șase comedii scurte într-o mănăstire germană. Fiind o femeie educată, ea a compus aceste piese de teatru ca răspuns la femeile „licențioase” reprezentate în piesele dramaturgului roman Terențiu. După cum a admis ea însăși, i-a imitat stilul: „Eu… nu am ezitat să imit în scrierile mele un poet ale cărui opere sunt citite într-o măsură atât de mare, scopul meu fiind acela de a glorifica… castitatea demnă de laudă a virginelor creștine în aceeași formă de compoziție care a fost folosită pentru a descrie actele nerușinate ale femeilor imorale”.

Femeile lui Hrosvita sunt marcate de mai mult decât de virtutea lor. În „comediile pioase” ale lui Hrosvitha, eroinele folosesc umorul în apărarea binelui, mustrându-i pe bărbați astfel încât pofta și hărțuiala lor să pară ridicole. Martiriul, înțelepciunea și simțul umorului învinge în fața carnalității și a păgânismului.

Hrosvita s-a desfătat, în mod evident, înfățișându-și eroinele ca fiind victorioase. Eroinele ei au întotdeauna câștig de cauză – chiar și postmortem. Antagoniștii lor masculini sunt fie pedepsiți, fie acceptă cu bucurie o viață de celibat. În prefața la piesele ei, ea remarcă faptul că „cu cât sunt mai seducătoare măgulirile îndrăgostiților, cu atât mai minunat este ajutorul divin și cu atât mai mare este meritul celor care rezistă, mai ales când femeia fragilă este cea care învinge și bărbatul puternic este cel care este răpus de confuzie”.

Constanția, personajul central din *Gallicanus*, este victorioasă într-un mod tipic. Ea preferă să își respecte jurământul de castitate decât să accepte o propunere de căsătorie: „O să-mi păstrez jurământul inviolabil. Nimeni nu mă va putea forța vreodată să îl încalc”. Constanția nu numai că își respectă jurământul, ci îl și influențează și pe pretendentul ei, Gallicanus, și pe cele două fiice tinere ale acestuia să facă la fel.

Eroinele lui Hrosvita râd chiar și de moarte. Personajele ei principale aproape că par să simtă plăcere în a-și sacrifica viața pentru virtute. *Callimachus*, *Dulcitius* și *Sapientia* înfățișează femeile ca martiri pentru virginitatea lor sau pentru fidelitatea lor față de credință. Eroina din *Callimachus*, Drusiana, cere mai degrabă moartea decât să-și piardă virginitatea. Dumnezeu îi îndeplinește instantaneu dorința. În cele din urmă, Dumnezeu o învie pe Drusiana, iar chiar și personajul negativ Callimachus se pocăiește și Îl acceptă pe Hristos.

În *Dulcitius*, cele trei „fecioare sfinte” sunt condamnate la moarte pentru refuzul lor de a se căsători și de a se supune zeităților păgâne. Ele își întâmpină soarta cu bucurie. Agape, una dintre surori, îi proclamă cu îndrăzneală împăratului Dioclețian: „Nu fi preocupat cu noi, nici cu pregătirile pentru căsătoria noastră, căci nimic în lume nu ne poate forța să renunțăm la un Nume pe care suntem chemați să-l apărăm, nici să ne pătăm puritatea noastră virgină”.

După mai multe scene comice care îi înfățișează pe împărat și pe soldații lui ca bufoni, cele trei femei tinere sunt executate. Ultima soră în viață are ultimul cuvânt, ea declarând că va „primi frunza de palmier a martirului și coroana fecioriei”.

În *Sapientia*, mama își îndeamnă cele trei fiice – Credința, Speranța și Caritatea – să primească moartea purtând „coroana fecioriei nepătate”, în loc să se închine zeităților păgâne. Toate surorile își întâmpină martiriul cu inima ușoară. După mai multe scene în care bărbații sunt făcuți să pară proști pentru insistența lor asupra păgânismului, surorile își acceptă execuțiile în mod ferm și bucuros. Când împăratul Hadrian îi ordonă Speranței să se supună zeităților păgâne, tânăra femeie este amuzată de îndrăzneala lui zicând: „Cum să nu râd? O asemenea lipsă de înțelepciune este ridicolă”.

Nu toate eroinele lui Hrosvita erau virgine: două piese prezintă femei care se pocăiesc și se întorc la o viață de castitate. Piesa *Abraham* tematizează eforturile unui bărbat sfânt de a-și revendica, de la prostituție, nepoata și protejata lui, Maria. Dându-se drept amant pentru a vorbi cu ea între patru ochi, el o convertește pe Maria cu așa mare succes, încât aceasta încearcă apoi să influențeze viețile bărbaților pe care ea i-a ispitit. Abraham spune: „Ea se roagă încontinuu pentru bărbații care, din cauza ei, au fost ispitiți să păcătuiască și imploră ca ea, cea care a fost pierzania lor, să fie salvarea lor”.

Acțiunea din piesa *Paphnutius* gravitează în jurul încercărilor unui alt bărbat sfânt de a o converti pe faimoasa curtezană Thais. Hrosvita îl deghizează pe omul ei sfânt din nou ca amant. Părintele Paphnutius o convinge pe Thais nu doar să se convertească, ci să privească dincolo de mântuirea propriului său suflet, și în bunăstarea sufletelor celorlalți: „Plâng pentru păcatul tău căci, știind astfel de lucruri, ai târât atât de multe suflete spre pierzanie”. Povestea lui Thais a inspirat ulterior romanul lui Anatole France, *Thais*, la fel și opera lui Massenet.

Din punct de vedere teatral, exercitarea puterii de către „sexul mai slab” asupra celui aparent mai puternic bineînțeles că nu este deloc unică. Aristofan a ironizat societatea grecească, punându-le pe Lysistrata și pe adeptele ei să le ceară bărbaților lor să înceteze războiul prin refuzul actului sexual. În *Tartuffe* de Molière, virtuoasa soție Elmire răspunde la avansurile personajului negativ cu o batjocură nimicitoare: „Soțiile bune râd de astfel de fleacuri și apoi le uită.” Ridiculizarea rămâne cea mai bună apărare.

Kaye DeMetz este profesor de arte interpretative la Bergen Community College din New Jersey. Ea deține un doctorat în teatru obținut la Florida State University și a publicat și prezentat la nivel internațional articole despre influența teatrului asupra societății.

Imagine: „Portrait of a Lady” – Giovanni Antonio Boltraffio (1500); Sursa: WikiArt